VIIKONVAIHDE

VIIKON ILMIÖ

JUSSI NUKARI/LEHTIKUVA

Tuuli Petäjä purjehti Lontoossa suomalaisten sydämiin. Samalla hän pelasti kotimaisen huippu-urheilun totaaliselta mahalaskulta.

Laumasieluista urheilukansaa

Moni huokaisi helpotuksesta, kun tieto purjehtija **Tuuli Petäjän** olympiamenestyksestä varmistui tiistaina.

Purjelautailun RX-luokassa komeasti olympiahopeaa pokannut suurelle yleisölle entuudestaan tuntematon Petäjä pelasti vaisusti menneissä ja loppua kohti kallistuvissa kisoissa sen, mitä pelastettavissa oli.

Ainakaan Suomi ei jää kokonaan mitaleitta Lontoossa.

Koomisempi piirre Petäjän menestyksen juhlinnassa toki on, että arvatenkin vain murto-osa olympiamitalia hekumoivista oli kiinnostunut Petäjän lajista ennen näitä kisoja.

Veikkaanpa, että suomalaisten laumasieluisuus ryöpsähtää ilmoille tulevina viikkoina ja kuukausina. Perheen junioreille hankitaan purjelautoja, ja lajin harrastajamäärät kasvavat silmissä.

On ilmeistä, että nuoret tarvitsevat esikuvia. Lajit vaativat kasvaakseen läpimurtoja.

Suomalaisista on tullut ”keihäskansaa” tai ”jääkiekkokansaa” siksi, että kyseissä lajeissa on välillä satuttu menestymään. Yleisurheilukentillä suomalaismenestys on ollut tällä kertaa vaatimatonta. Kaikki jää yhden lajin, vaan ei onneksi yhden kortin, varaan.

Keskiviikkona illalla heittäjäkolmikko lunasti odotukset. Keihäskarpaasit viskasivat keppiä riittävän pitkälle yli 80 metrin rajapyykin ja kukin varmisti finaalipaikkansa.

Lauantaina ratkeaa, nähdäänkö sinivalkoisia värejä palkintokorokkeella. Kaikki mahdollisuudet siihen ovat olemassa.

Suomen yleisurheilumenestys lepää maakuntien miesten harteilla.

Sain vierailla tällä viikolla Pohjois-Savossa Pielavedellä **Antti Ruuskasen** kotikulmilla. Olisi ilahduttavaa, jos Savon poika veisi mitalin keskelle kauneinta Järvi-Suomea.

Ruuskasella on edellytykset siihen, jos kaikki loksahtaa heitossa kohdilleen.

Eteläpohjalaisia on finaalissa kaksin kappalein.

Ilmajoen kuuluisuus **Tero Pitkämäki** osoitti uskomatonta venymiskykyä. Loppukilpailupaikka ratkesi vasta viimeisellä karsintaheitolla, joka kantoikin komeasti yli 83 metriin.

Pitkämäen kausi on ollut vaikea ja tekniikka välillä pahasti hakusassa. Viimeisellä mahdollisella hetkellä heitto näyttäisi kuitenkin löytyvän. Pitkä kisakokemus on miehelle eduksi finaalissa.

Heittäjistä tasaisin on ollut Lehtimäeltä ponnistava **Ari Mannio**.

Keihäs lentää kisassa kuin kisassa yli 80 metriä, mutta huippuheitot ovat odotuttaneet itseään. Lauantaina sellainen tulisi makeaan paikkaan.

Lakeuksilla mitaleita himotaan ja osataan arvostaa.

JUKKA KOIVULA

PAIKANNIMI KERTOO

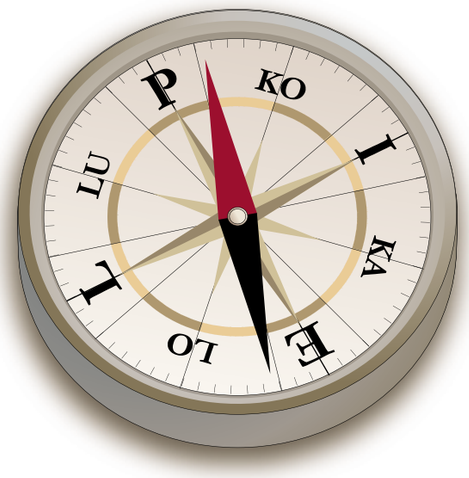

Syrjät ja perukat

Jotkut paikannimet paljastavat, mistä suunnasta ne on nimetty. Pohjois-Suomi, Etelä-Haaga ja Länsi-Uusimaa kertovat alueen sijainnin suhteessa Suomeen, Haagaan ja Uusimaahan.

Itämeri on nimetty lännestä päin. Ilmeisesti nimen ovat antaneet hollantilaiset kauppiaat, joiden näkökulmasta meri oli idässä. Virolaisille Itämeri on Läänemeri, Länsimeri.

Västerbotten ja Österbotten, joita suomen kielen Länsipohja ja Pohjanmaa suurin piirtein vastaavat, kertovat alueiden sijainnin suhteessa Perämereen eli entiseen Kainuunmereen.

Perämeri sijaitsee Pohjanlahden perukassa. Perä-loppuisia nimiä on eniten läntisessä Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Myös sanalla pohja on paikannimissä merkitykset perä ja perukka.

Kaukas, taajama Hyvinkäällä, oli mäntsäläläisten nimeäjien näkökulmasta katsottuna kaukainen alue.

Sen sijaan Espoon Kauklahden nimen taustalla arvellaan olevan sana kauka, joka on merkinnyt pitkää. Pitkä koilliseen työntyvä Kauklahti oli hämäläisten kauppapaikka, kunnes se kasvoi umpeen.

Tuuloksen Syrjäntaka ei ole syrjäistä takamaata. Kylä on Tuuloksen keskus ja ikivanhaa viljelyseutua.

Syrjällä voidaan tarkoittaa harjannetta tai harjua, jollaisen takana kylä sijaitsee, jos sille saavutaan järveltä Pohjoisten kylän suunnalta.

TOPI LINJAMA

MARITA WAENERBERG

Kaivinkoneen välppäkauha rakentaa isoista kivistä kynnyksen, joka hidastaa kosken liian voimakasta virtausta ja muodostaa taimenille ja harjuksille välialtaita.

Vikajoki tulee kuntoon

Tukkijätkien valtakautena 1940–50-luvulla jokia perattiin kivistä nopeiksi uittoränneiksi. Nyt jokia kunnostetaan arvokalojen kutualueiksi.

ROVANIEMI (MT)
Kaivinkone rämistelee vedessä toimittaja ja valokuvaaja reunalla roikkuen. Meno muistuttaa huvipuiston laitetta, joka yhdistää tukkijoen, kummitusjunan ja vuoristoradan.

Pelottaa ja naurattaa samaan aikaan.

Kuljettajan 30-vuotinen kokemus kuitenkin rauhoittaa. **Tuure Marski**, virtavesien kunnostuksen konkari, siirtää kiviä tottunein ottein.

Olemme Rovaniemen Vikajoen Köyrykönkäällä, jota kunnostetaan vanhasta uittoränniistä viipyileväksi virraksi.

Oudohkolta kuulostava operaatio tehdään kalojen hyväksi. Kun kivet asetellaan takaisin paikoilleen, joilla ne kköttivät puoli vuosisataa sitten, arvokaloille tulee jälleen suoja- ja ruokailupaikkoja.

Entisöinti lähes taidetta

Joen kunnostus aloitetaan virran alaosasta. Kivien avulla muodostetaan kynnyksiä ja syvänteitä, jolloin vesi alkaa mutkitella ja kuohua valkoisena.

”Koskesta tulee niiko kosken näkönen”, Marski hymyilee.

Kosken entisöinti ei ole kärttyisten konemiesten touhua eikä mekaanista suorittamista.

Monisivuinen suunnitelma ”Vikajoen vesistöalueen virta-alueiden kalataloudellisesta kunnostamisesta” on toki olemassa, mutta kokemus ohjaa Marskin työtä.

”Tässä tarvitaan myös taiteellista näkemystä”, kalatalouden asiantuntija **Vesa Alppiranta** Lapin elykeskuksesta sanoo. Koskesta ei tehdä liian laitetun näköistä.

Kalamies Marskilta taiteellisia kykyjä löytyy. Virtapaikkojen Vivaldiksikin häntä on kuulemma luonnehdittu.

”Pitää olla kalan aivot, jotta tietää, mistä kalat tykkää”, kaivinkoneen kapellimestari toteaa.

Taimenille kutupaikkoja

Vikajoella vapakalastajien yleisimmät saaliskalat ovat hauki, harjus, taimen, ahven ja kirjolohi.

Arvokalojen osuus Vikajoen virta-alueiden kalamassasta oli vuonna 2008 noin viisi prosenttia. Istutetut taimenet tulevat kalatiedustelun mukaan usein pyydetyiksi alamittaisina.

Vikajoen virtauksilla taimen ei ole juuri lisääntynyt luontaisesti, sillä joen perkaus uittoränniksi hävitti sopivat lisääntymis- ja pienpoikasalueet.

Myös ojitusalueilta kulkeutunut kiintoaines on pilannut taimenen elinoloja. Virtasyvänteitä on liettynyt ja sorapohjaa tiivistynyt.

”Hiekka joessa on myrkkyä taimenelle. Se tukkii kutupaikat”, elykeskuksen ylitarkastaja **Jarmo Huhtala** kertoo.

Vikajokeen rakennetaan nyt runsaan puolen metrin syvyyteen kutukuoppia, joiden pohjalle lasketaan 15–20 sentin paksuinen kerros erirakeista soraa.

”Sora ei saa olla liian hienojakoista, jotta vesi pääsee hyvin liikkumaan”, Huhtala selventää.

Epätyypilliset kettutytöt

Uittojokien kunnostustyömailla on koneenkuljettajan lisäksi aina yhdestä kolmeen henkilöä varmistamassa, että työ etenee turvallisesti ja kunnostussuunnitelman mukaisesti.

Alppirannan ja työmaajohtaja **Mikko Sunin** työhön kuuluvat myös lupien hankinta ja neuvottelut maanomistajien kanssa.

Kaivinkoneen pauhu kutsuu joskus mökkiläisiä ja paikallisia ohikulkijoita joen rannalle tihrustamaan. Epäilyksen aiheita ovat toiminnan tarkoitus ja sen järkevyys.

Kun miehet ovat selittäneet, että kiviä siirretään kalakannan elvyttämiseksi, epäilijät ovat yleensä muuttaneet mieltään.

”Posiolla minut kyllä haukuttiin kettutytöksi”, Alppiranta naureskelee.

Melojille haasteita

Kuten mikä tahansa luontoa muokkaava työ, myös uittojokien kunnostus vaatii eri käyttömuotojen yhteensovittamista.

Huhtalan mukaan kunnostus voi häiritä virkistyskäyttöä.

Töiden aikana vesi samentuu väliaikaisesti kunnostusalueilla ja niiden alapuolisilla jokiosuuksilla. Sameuden tulisi kuitenkin hävitä heti konetöiden loputtua.

Vikajoki on melojien suosiossa. Nopeissa uomissa on tähän saakka päässyt liikkumaan vaivattomasti. Nyt kivikynnykset tekevät koskista entistä vaativampia.

Tuure Marskilla on uittojokien kunnostuksesta 30 vuoden kokemus. ”Vielä kun oppisi tekemään virrasta kahdeksikon”, hän nauraa.

Kutupaikkojen pohjalle kannetaan soraa, jonka raekoko on 1–5 senttiä.

”Joillekin melojille se on hyvä uutinen”, Huhtala toteaa.

Valtio rahoittaa

Ennallistamistoimet syövät sievoisen summan rahaa. Vikajoen vesistöalueen 40 kohteen kunnostus maksaa kustannusarvion mukaan yhteensä 228 000 euroa.

Taimenen poikastuotannon lisäyksen arvioidaan kuitenkin hyödyttävän kalataloutta keskimäärin 11 250 eurolla vuodessa.

Rahoituksesta on tähän asti vastannut yksinään maa- ja metsätalousministeriö.

”Ensi vuodesta alkaen vähintään kymmenen prosenttia kunnostuksien rahoituksesta on tultava muualta, kuten kunnilta ja Metsähallitukselta”, Huhtala kertoo.

Vikajoen vesistöalueen kunnostus kestää yhdessä vuorossa yhdellä kaivinkoneella noin seitsemän kuukautta. Virta-alueet tarkistetaan 2–3 vuoden kuluttua.

”Jos taimenen lisääntyminen kääntyy nousuun, kunnostus on onnistunut.”

SUVI NIEMI

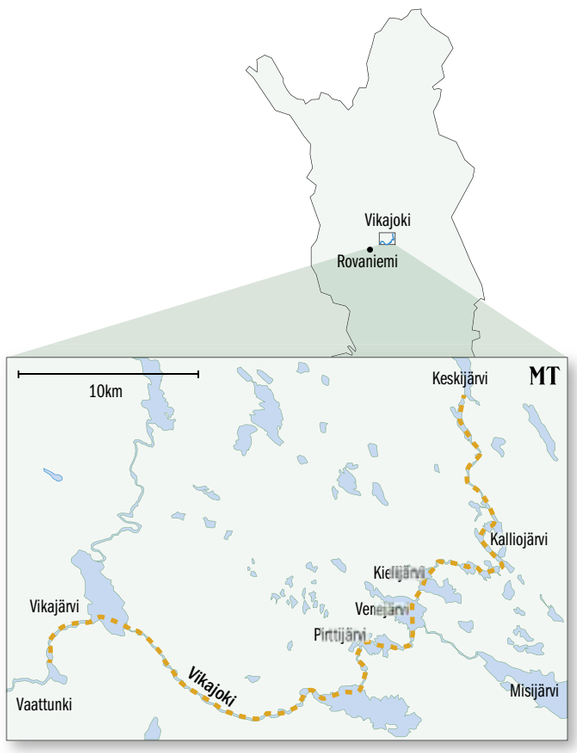

Uitto oli puunkuljetuksen valtamuoto suurimmassa osassa Lappia 1950-luvulle saakka. Vikajoen vesistössä uitettiin tukkeja viimeksi joen alaosalla Venejärven ja Vikajärven välillä vuonna 1966.